

А.М. БЛОКИНЬ

УДК 94 (477.7)

Т.Г. ШЕВЧЕНКО НА ПРИОРИЛЛІ

У статті висвітлюються маловідомі сторінки з біографії Т.Г.Шевченка в період перебування на Полтавщині та на Приоріллі у 1845 р.

Ключові слова: Т.Шевченко, сім'я Лук'яновичів, с.Шедієво, Приорілля.

В статье освещаются малоизвестные страницы биографии Т.Г.Шевченко во время его пребывания на Полтавщине и на Приорелье в 1845 г.

Ключевые слова: Т.Шевченко, семья Лукьяновичей, с.Шедиево, Приорелье.

Little known pages from T.G.Shevchenko biography, when he visited Poltava region including Pryorillia in 1845, are taken up in this article.

Key words: T.Shevchenko, the Lukyanovych family. Shediyevo village, Pryorillia.

У біографії великого сина українського народу, геніального поета і художника Т.Г. Шевченка існують маловідомі сторінки. Однією з таких сторінок є його перебування на приорільській землі влітку 1845 р. Лише у 70-ті роки ХХ ст. літературознавець Петро Жур оприлюднив перші відомості про перебування Т. Шевченка у с. Шедієво [4, с.35-39; 5, с.27-31]. Потім це питання у своїх роботах досліджували Василь Дарда [3, с.58-63] та Костянтин Бобрищев [1, с.714-723; 754-763], а також інші науковці та краєзнавці [2, с. 105-110; 8, с. 160-162]. Однак деякі аспекти цієї теми потребують більш глибокого висвітлення з метою подальшого використання в дослідженнях з регіональної історії. Дана стаття є спробою ідентифікувати шляхи пересування та місце перебування великого поета на Приоріллі.

Живучи в Петербурзі, на початку 40-років ХІХ століття, Тарас Григорович Шевченко познайомився з Миколою

Федоровичем Лук'яновичем, чиновником департаменту гірничих і соляних справ, який теж займався літературною творчістю та друкувався у петербурзьких журналах. Одного разу Микола знайомить Шевченка зі своїм молодшим братом Олександром Федоровичем, полтавським поміщиком, який проживав взимку в столиці, а на літо виїздив до себе в маєток на Миргородщину. Як і його старший брат, Олександр був людиною освіченою, знався з багатьма літераторами і художниками Петербурга, зокрема з М. Гоголем. Досить швидко вони стали близькими приятелями. Дізнавшись на початку 1845 р. про наміри поета їхати на Україну, Олександр Лук'янович пропонує йому разом з ним здійснити цю мандрівку, позаяк у березні він повертається на Полтавщину. Більше того, О.Лук'янович запрошує Тараса Григоровича пожити у своєму миргородському маєтку та намалювати портрети членів його сім'ї, на

що Шевченко радо погодився. За тижні спільної мандрівки Олександр Лук'янович і Т.Шевченко ще більше прониклися повагою один до одного, хоча Лук'янович був на десять років старший від поета. Так, у березні 1845 р. Т.Г. Шевченко опинився на Миргородщині [4, с.37]

Через декілька тижнів у родині О. Лук'яновича народилася донька. На її хрестини до сина приїхав зі свого маєтку з с.Шедієво Кобеляцького повіту Полтавської губернії відставний генерал Андрій Федорович Лук'янович, батько Миколи і Олександра. Саме там і відбулась перша зустріч Т.Шевченка з А.Ф. Лук'яновичем [5, с. 29]

Слід сказати, що рід Лук'яновичів мав своїми предками представників козацької старшини. Свій початок він бере від козака Полтавського полку Лук'яна Лисого. Родичі Андрія Федоровича у XVIII ст. обіймали посади полкового осавула та полкового писаря Полтавського полку, полтавського бурмістра, а він сам на час знайомства з Шевченком був дійсним статським радником, перед цим займаючи посади пермського віце-губернатора (1812-1821 рр.) та симбірського цивільного губернатора [6, с.301]. Після виходу у відставку А. Лук'янович оселився у Полтаві, та придбав шедієвський маєток. Його садиба в Полтаві знаходилася поряд із садибою І.П. Котляревського, з яким він був не лише у приятельських стосунках, а й належав до полтавської масонської ложі [1, с. 720]

Знайомство Т.Шевченка з А. Лук'яновичем мало своє продовження. Андрій Федорович запросив поета відвідати його шедієвський маєток і Шевченко з вдячністю це запрошення прийняв. Він використовував найменшу нагоду аби краще вивчати природу, історію, людей рідної України, про що мріяв роками, живучи в Петербурзі та в засланні. Відомо також, що в цей час Т.Шевченко працював над створенням художнього альбому «Живописна Україна», тож у липні 1845 р., відвідавши А.Ф. Лук'яновича в Полтаві,

Шевченко разом з ним вирушив до села Шедієво [1, с. 722].

З Полтави до с. Шедієва у XIX ст., можна було дістатися трьома шляхами. Перший, і найкоротший, – через Нові Санжари, Суху і Велику Маячку. Другий – через Кобеляки і Велику Маячку. І третій шлях пролягав через Нові Санжари і Нехворощу. Відстань від Полтави до с.Шедієва складала близько 120 км. Тому в XIX ст. її влітку можна було подолати за два-три дні. Науковці, літератори та краєзнавці до цього часу сперечаються, посилаючись на приоріальські малюнки Шевченка, про те, якою з доріг Т. Шевченко і А. Лук'янович їхали до с.Шедієва [1, с. 72; 8, с.160-161; 4, с.37]. На нашу думку шлях пролягав через Нові Санжари, тож нехворощанською дорогою їхали подорожні на с.Шедієво, с.Маячку і с.Нехворощу, бо вона була найкоротшою. Їдучи до Полтави, Шевченко і Лук'янович попрямували трохи довшою дорогою через Кобеляки і Білики. Очевидно, ініціатором цього маршруту був А. Лук'янович, який хотів показати чудові краєвиди Кобеляччини. Деякі з них Т.Шевченко замалював та підписав, давши їм назви, зокрема, серед таких - малюнок олівцем «Білик» [2, с.105-107].

На час відвідин Т.Г. Шевченком села Шедієво воно мало майже столітню історію. Заснував це поселення у другій половині XVIII ст. на правому березі р. Оріль прем'єр-майор Микола Олексійович Алимов. У 70-роках XVIII ст. у слободі Шедієво вже нараховувалось 30 дворів [9, с.463]. Село складалося з однієї довгої вулиці, яка тягнулася вздовж високого підніжжя льодовикового гребеня. На вершині цього підвищення розташовувалася розкішна садиба А. Лук'яновича з житловими та господарськими спорудами. А.Ф. Лук'янович мав у шедієвському маєтку чудову бібліотеку і багату картинну галерею, якими Т. Шевченко із задоволенням користувався [1, с.755-756].

Десятиденне перебування Т.Г. Шевченка на берегах Орелі було для нього

плідним у творчому плані і залишило незабутні враження. Він зробив олівцем багато замальовок чудових краєвидів самого с.Шедієва та його околиць. Три малюнки власноруч підписав під загальною назвою «На Орелі» [10, с.370-376]. Проте існують ще декілька малюнків, які, наймовірніше, теж зроблені на берегах р. Оріль, хоча поки що не вдалося остаточно прив'язати їх до існуючих краєвидів. Можливо, вони були зроблені на околицях сусідніх із Шедієво сіл Ливенське та Маячка.

Перебуваючи на засланні в Орській фортеці у 1847 р., поет пише вірш «Іржавець», де згадує ріку Оріль та Українську укріплену лінію. Про цю оборонну споруду він пише також у повісті «Близнець», зокрема, про те що Лінія була прокладена по правому орільському березі в 30-ті роки XVIII ст. аби захистити українські землі від набігів орд кримських татар. Вали і редути Української укріпленої лінії вразили поета своїми розмірами та велитенськими зусиллями, затраченими козаками і посполитими на їх спорудженні.

На сьогодні с. Шедієво – це декілька десятків хат єдиної вулиці, як і за часів відвідин села Т.Шевченком. Маєток А. Лук'яновича у роки революції 1917 р. було розграбовано і знищено. Невідомою лишається доля бібліотеки та колекції картин А.Лук'яновича. Нащадки А. Лук'яновича, правнуки і праправнуки мешкають у США.

А про перебування Т.Г. Шевченка у с. Шедієво нагадує пам'ятний знак, встановлений у 90-х роках ХХ століття на місці, де колись був маєток. А.Ф. Лук'яновича.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бобринцев К. В. Отчий край. / К. В. Бобринцев – Полтава. Дивосвіт, 2002 – Т.1. – 773 с.
2. Білокінь А. М. Приорільські стежки Т.Г. Шевченка. Шевченкіана Придніпров'я. / А.М. Білокінь. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2008, – 587 с.
3. Дарда В. М. Переяславські дзвони. / В. М. Дарда – К.: Радянський письменник, 1990. – 237 с.
4. Жур П. М. Шевченківський Петербург. / П. М. Жур – К.: Дніпро, 1972. – 286 с.
5. Жур П. М. Літо перше. З хроніки життя і творчості Тараса Шевченка. / П. М. Жур – К.: Дніпро, 1979. – 298 с.
6. Енциклопедія історії України в 10 Т. Редколегія: В. А. Смолій (голова) та інші. – Т.6. – К.: Наукова думка, 2009. – 772 с.
7. Шевченко Т.Г. Кобзар. / Т.Г.Шевченко – К.: Дніпро, 1965. – 621 с.
8. Світленко С.І., Білокінь А.М. Приорілля: історико-краєзнавчі нариси: Навч. посіб. / С.І. Світленко, А.М. Білокінь. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 2004. – 210 с.
9. Макаревский Феодосий. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. / Феодосий Макаревский. – Дніпропетровськ: ВАТ «Дніпрокнига», 2000. – 1080 с.
10. Шевченківський словник у двох томах. – Т.2. – К.: УРЕ, 1977. – 410 с.

